

SAATEKS

Hea lugeja!

“Õpsiku” kolmas number ilmub 2012. aasta kevadel, mil me tähistame 20 aasta möödumist Eesti Lugemisyhingu asutamisest. Kutsume kõiki osalema aastapäeva üritustel! Vaadake ka lugemisyhingu kodulehele www.lugemisyhing.ee ja saagem seal mõtteid ja julgustust oma koolis ja klassis midagi toredat algatada. Lugemissoovitusena toimib meie lehes järjekordne Hea Raamatu nimekiri, mis on valminud Lastekaitseleidiu ja paljude teiste ühenduste koostöös.

Nagu tavaks, tutvustame jälle mõnda üliõpilasuuringut. Seekord siis selliseid, kus uuritakse, mida on raske õppida ja miks: abstraktseid mõisteid, matemaatikat... Tuleb välja, et didaktika iidset tõe – näitlikustamine, konkreetsele üldisele liikumine, eri meeltega tajumine – on aktuaalsed ka nüüd, e-ajastul. Nii papist lugemismängud kui tahvelarvutid lasevad õppematerjali kätega liigutada, mis on lapsele teatud arengujärgus hädavajalik võimalus.

Õppigem siis lastega koos ja hoidkem meeles klassiku sõnu: “Ja ikka pea püsti... Julgelt ja rõõmsalt edasi. Küll tuleb aeg, kus... kus...” Juba sada aastat on eesti lugeja vaimu kinnitanud õpetaja Lauri usk asjaolude soodsasse arengusse.

MEIE SÕBER TAHVELARVUTI

2011. aasta sügisest alates on Tallinna Reaalkooli algklassilapsed saanud kasutada tahvelarvuteid. Neid iPadi nimelisi abilisi on koolis ühe klassikomplekti jagu, nii et õpetajad kasutavad neid kordamööda ja panevad vihikusse kirja, millal keegi neid kasutada soovib. Õppealajuhataja Kati Kurimi sõnul on iPadist abi ennekõike matemaatikas, loodusõpetuses ja inglise keeles, kuna eestikeelset õppematerjali veel kuigivõrd pole. Mida arvavad tahvelarvutist II klassi õpilased?

Siin on kokkuvõte ühe klassi laste joonistustest ja juttudest. Lastele meeldib tunnis tahvelarvuteid kasutada. Nende põhjendused on sellised (keelekasutus muutmata).

Seal on vaja mõelda, on vaja loogikat; meeldib mängida Finger Blocki, sest seal peab palju mõtlema ja paigutama; Finger Blockis pead ümmarguse kasti palkide abil ruudu sisse panema ja kui pandud, siis ta annab sulle järgmise leveli. Unblock Me – seal sa pead heelpuune klotse nihutama, et punane klotis august sisse mahuks. Need on mõlemad lahedad mängud. Mäng ei käi aja peale. Mulle meeldib, et see on raske. Tasub väga palju mõelda.

Ülesanded on väga rasked; saab ise taseme valida. Eriti lahedad mängud on loogika ja matemaatika, kuna need arendavad su mõistust ka. Minu isiklikud lemmikud on Kakuro, kus peab arvutama ja mõtlema, ning mälumäng, milles on vaja klikata ja siis pöörab kaart end ümber. Eesmärgiks on leida paar.

Saab näppudega asju teha; saab tausta valida, joonis-

tada ja templeid panna; meeldib Tangrami mängida, seal pead väikeste kujunditega suure kujundi saama. Saab kokku panna erinevaid kujusid, loomi ja inimesi.

Ipadiga on toredam arvutada kui töölehel. Kui arvutad valesi, saab vea parandada. Saab näha, kui kiire arvutaja oled. Kui oleks valida, kas teha arvutust iPadiga või tööraamatuga, siis ma valiksin iPadi. Meeldib Math Kid, seal saab arvutada ja teada, kui palju on õigeid ja valesid. Kõige lahedam on kiirelt arvutada: My Math App. Mulle meeldib sellepärast iPad, et kui ma piisavalt kiiresti arvutan, siis ma saan palju punkte. Mulle meeldib rohkem iPadiga sellepärast, et paberil saad sa kõike ühe korra teha, aga iPadil saad teha kõike nii palju kui soovid.

Mulle meeldib mäng + BubblesX. Selles mängus saab arvutada. Sulle tuleb üles number, sa pead saama selle numbri kokku, mida rohkem numbreid sul tehtes on, seda rohkem punkte sul on, seda parem. Ma arvan, et seda mängu on väga vaja, kuna selles mängus saab arvutada.

Mängida on põnev, mängus saab tõusta uuele tasemele.

Seal saab keraamikat valmistada ilma savita.

Meeldib Brain Tuner, sest seal saab olla õpetaja.

Loodusõpetusest meeldib mulle NASA, sest seal on tähtkujud.

Kokkuvõtteks – nagu näha, meeldib lastele see, mis paneb neid pingutama ehk vahend, mis aitab oma võimeid tundma õppida ja annab valikuid harjutamiseks.

KOMMENTAARID

MOEKAS VIDIN VÕI ELUJÕULINE ÕPPEVAHEND?

Haridusministeeriumi infotehnoloogia nõuniku **Jaak Anton:** iPadid ja e-lugerid jõuavad koolide igapäevaelu juba järgmise viie kuni kümne aasta jooksul. "Usun, et 5–10 aasta jooksul on takistused sedavõrd väiksemaks muutunud, et enamik kasutab õppetöös paberõpikute asemel peamiselt uusi tehnoloogiaid." (Delfi 10. oktoober 2011)

Tallinna Ülikooli Informaatika Instituudi teadur, haridustehnoloogia keskuse juhataja **Mart Laanpere:**

Tahvelarvuti on muisturmurdja: iPad muudab palju selles, kuidas inimesed igapäevaselt arvutit kasutavad. Sihtturg nr 1 iPadile on haridus, on öelnud Apple! Tahvelarvutite hind hakkab kiiresti kukkuma. Tahvelarvutiga seostub suur muutus õppimises, kui igal õpilasel on arvuti kaasas.

(Avalik loeng Studia Generalia 15. märtsil 2012)

Tallinna Reaalkooli klassiõpetaja **Kristel Kõrvits:**

Praegu kasutusolevate tahvelarvutite puhul on miinusteks järgmised asjaolud: eestikeelsed õppevahendid puuduvad; õpitud materjalide rakendamist piirab appide valik ja kvaliteet; ühilduvus; peab olema iTunes/Apple Store klient; vajab sagedast laadimist. (ettekannet 16. veebruaril 2012 seminaril Tark M-ees taskus)

Eprojekt konsultant ja kujundaja **Proomet Torga:**

Projekti E-kperiment aruandes juhtisime tähelepanu sellele, et iPad ei sobi kooli. Kui soovime anda kõikidele lastele Eestis võrdse juurdepääsu haridusele, siis iPad on liiga kallis nii füüsilise seadme poolest (mis ei ole mõeldud koolis kasutamiseks, sest iPad on "high-end" toode) kui ka eestikeelsete materjalide tootmise võimaluse poolest. Probleemiks on ka ühilduvus teiste arvutitega. iPadi ärimudel on selline, et selle sisu ei ühildu teiste tahvlitega. Kuni see olukord on kasumlik, see ka ei muutu.

Mõistlik oleks, et igal õpilasel ja õpetajal on oma isiklik kooli sobiv tahvelarvuti, millel peaks saama ka kirjutada (Pen & Touch), mitte ainult näpuga sodida. Hetkel on selliseid arvuteid paraku vähe. Uue Androidi ja Windows 8 turuletulek võivad seda olukorda radikaalselt muuta. (Kirjast Õpsiku toimetajale 13. märts 2012, E-kperiment vt <http://www.kih.edu.ee/teeme-1-sammu>)

Minu arvates on kõige lahedam on kiirelt arvutada My math app, mulle meeldib rohkem iPadiga sellepärast et siin näitab ta kõhe kui sa midagi valesi teed ja paberil saad sa kõike ühe korra teha, aga iPadil saad sa teha kõike nii palju kui soovid. Ja see ülad loob meile nagu põnevust.

Mulle meeldib Pad, sest seal saab joonistada, arvutada. Mulle meeldib väga arvutada. Kui ikka mul on vaja kasutada teed või tööraamatuga. Siis ma valiksin iPadi. Mulle meeldib mäng Math Kid, seal saab arvutada ja seal saab ka teada kui palju sul on õigeid ja valesid. Kui on sul on õige näitab ta sulle 😊, aga kui vale 😞. Mulle meeldib see väga.

Miks mulle meeldib iPad

Mulle väga meeldib iPadis mängida mängu nimega unblock me. Seal on igarugused puurpulgad. Seal on puurid pulgad ja üks puhane pulk. Puhane klotse peab liigutama niimoodi et punane klotis jõuaks põhisisse. Mäng ei käi aja peale. Mulle meeldib et see on raske. Tasub väga palju mõelda.

Mulle meeldib mängida BubblesX kuna seal peab juhtuma ast põgenema ja rasked mängud mulle meeldivad. Mulle meeldib veel iPadis peat arvutada. Minu arvates on iPadis toredam arvutada kui töölehel.

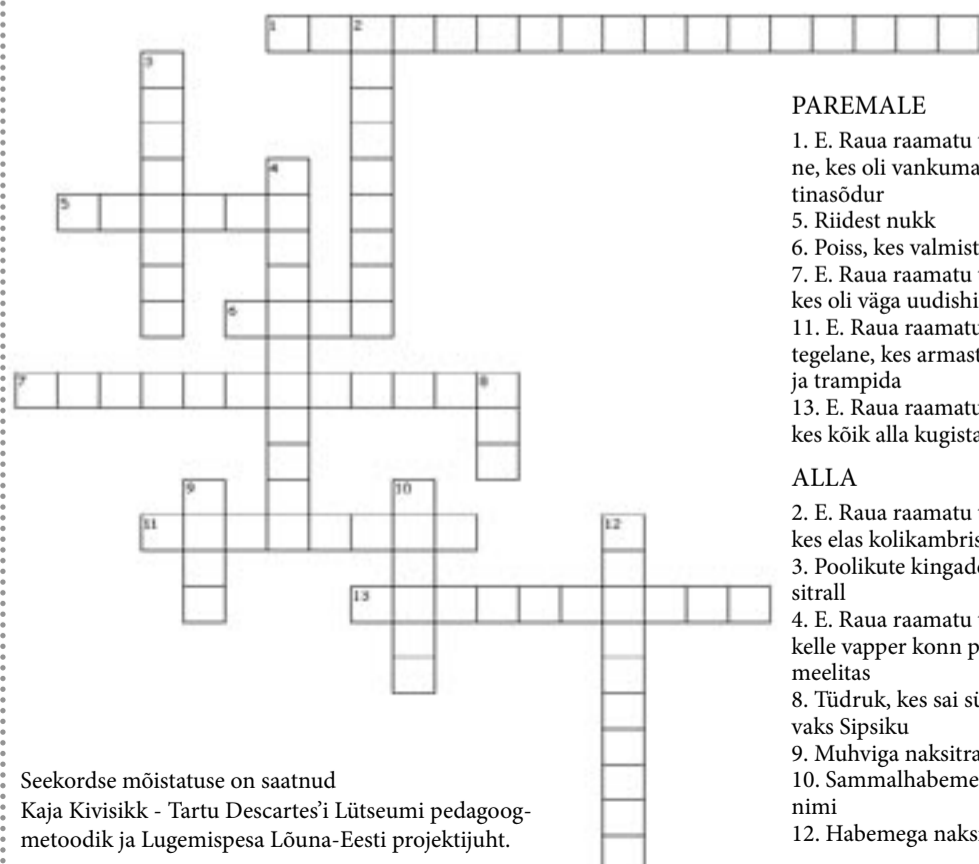
Mulle meeldib Unblock Me. Seal on vaja mõelda, kas on vaja mõelda, kas on vaja mõelda. Seal on vaja mõelda, kas on vaja mõelda. Seal on vaja mõelda, kas on vaja mõelda.

LUGEMISE PIDUPÄEVAD – LOEME SÜDAMEST!!!

Tänavu saab Eesti Lugemisühing 20-aastaseks. Sel puhul kutsume kõiki lugemise sõpru ja edendajaid osalema ürituste sarjas „Loeme südamest“. Esitame ülevaate ettevõtmistest, mille korraldajad on end juba üles andnud. Kes lähemal, võib kohale tulla, kes kaugemal, saab siit ehk mõtte kodukohas niisama toredaid lugemissündmusi korraldada.

14. märtsil, emakeelepäeval Paides	Paide Kultuurikeskus koostöös Järvamaa Keskraamatukogu, Järvamaa Muuseumi, Sirje Graubergi Laulukooli ja Paide Ühisgümnaasiumiga korraldab LUGEMISPÄEVA linna 1.- 4. klasside õpilastele. Kell 15.00 ootab Järvamaa Muuseumis luuletaja Olivia Saar kohtumist eakama lugejaskonnaga. Kõik lugemishuvilised Paidest ja mujalt üle Eesti on oodatud 14. märtsi õhtul kell 18 Ajakeskusesse Wittenstein. Seal saab kuulata kirjandusõpetaja Anne Kivimäe ettekannet „Lugemisest... mure ja rõõmuga“, PÜG näitetrupi luulekava „Milleks mulle tiivad, kui ma ei lenda“ (Betti Alveri ja Heiti Talviku loomingu põhjal), laule Andres Siilaku esituses ning rahvamuusikat Silvi Tumanskajalt. Ülevaate Eesti Lugemisühingu tegevustest ja eesmärkidest annab ühingu esinaine Maili Vesiko-Liinev. Üritus on tasuta.	2. aprill Alatskivil	Lugemisüritus 1.- 9. klassi õpilastele „Loss ja muinasjutt“ Päeva eesmärk on eesti pärandkultuuri, muistendite ja muinasjuttude tundmaõppimine ja raamatute visualiseerimine muinasjutulisse iljõesse.
14. märts Viru-Nigula vallas	Emakeelepäeva korraldamine kohalikus raamatukogus koos laste omaloominguliste raamatute näitusega ja ettelugemisega lasteaias.	2.-6. aprill Ülenurme Lasteaia	Toimub Tartu linna ja maakonna lasteaialaste teatrifestival „Muinasjutt on elu“. Festivalist osavõtvatel lasteaegade näitekollektiivid valmistavad ette näidendi muinasjutu ainetel ning esinevad mõnes teises festivalist osavõtvast lasteaias.
14.-16. märts Elva Gümnaasiumis	Lugemisüritus I ja II kooliastme õpilastele: sobivate lugemisülesannete otsimine, reklaampostrite valmistamine lemmikraamatust; aktiivsemate õpilaste välja valimine, kes juhivad töötubade tegevust koos õpetajaga, tegevused töötubades (kooslugemine, kuulamisülesanne, kiirlugemise programmi kasutamine, illustreerimine tuba); kohtumine kirjanikuga.	2.-4. aprill Võru Kreuzwaldi Gümnaasiumis	Ürituse „Südamega sugulasrahvaste muinasjuttudes“ käigus tutvutakse sugulasrahvaste elu- oluga ja nende muinasjuttudega ning tutvustatakse loetud muinasjutte erinevatele sihtgruppidele läbi dramatiseeringu.
15. märts Järvakandi raamatukogus	„Luule – suust südamesse!“ noortele ja täiskasvanutele. Tutvustatakse kaasaegset eesti luulet.	11. aprill Tallinna Mustamäe Gümnaasiumis	Lugemisüritus 6.-9. kl õpilastele „Minu esimene lugemiselamus“.
15. märts Lihula Gümnaasiumis	„Leelo Tungla luuletund“ - eesmärgiks populariseerida luulet gümnaasiumiõpilaste hulgas. Kavas on luuletaja tutvustus, luulepõimik ja luuletaja sõnadele kirjutatud muusikapalade esitamine.	16.-20. aprill Tallinna Lasteaia Sipsik	Korraldatakse raamatute näitus, luulehommik ning näidendite õhtu lasteaiaeperele ja vanematele.
25. märts Torma vallas	Üritus „Õnnelik vanem - õnnelik laps“ on suunatud valla noortele peredele ja lasteaiaõpetajatele. Lektor Maili Vesiko-Liinev räägib laste lugemisõppe kujundamisest ja Evi Stukert pereväärtustest, sealhulgas ka lugemisest ja raamatutest.	21. aprill Müncheni Eesti Koolis	Lugemisüritusel Müncheni suurtele ja väikestele eestlastele „Vanal hallil ajal...“ loetakse ja kuulatakse eesti muinasjutte. Lapsevanemad loevad koolilastele ning koolilapsed loevad ja jutustavad noorematele.
26. märts Rocca al Mare Koolis	Lugemisüritus 7. kl õpilastele „Tekstist näitemänguni“	26. aprill Räpina Lasteaia Vikerkaar	Põlvamaa lasteaegade õpetajate metoodiline päev „Mängima lähen ja selgeks saan tähed“. Toimub koolitus „Mängulised vahendid õppetöös. Maakonna õpetajad demonstreerivad ja tutvustavad koostatud ja loodud mängulisi vahendeid. Tutvutatakse situatsioonimängudega Mammaste Lasteaia õpetajate näitel.
28. märts Tsireguliina raamatukogus „Loomed ja loome legendid“	Eesmärk on tutvustada kodukandi legende ja muistendeid. Valmib raamat omaloomingust. Raamatute esitlemine, näitus. Tädatakse omaloomingulise konkursi võitjaid.	27. aprill Sõmeru raamatukogus	Lugemisüritus valla elanikele „Loome südamest terve perega!“. Vanematele inimestele toimub loeng silmade tervisest. Noored emad õpivad liisusalmel. Koolinoortele toimub viktoriin ja kohtumine luuletajaga.
30. märts Valga Muuseumis	Muuseumitund „Loomed ja loome legendid“.	Aprill MTÜs Teaduse- sõber Viimsis	Õppekäik Eesti Lastekirjanduse Keskusesse.
30. märts Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasiumis	Üritus gümnaasiumiõpilastele „Loojale mõeldes“	9. mai Viru-Nigula	Kohalikus muuseumis toimuv üritus „Loome koos!“ võrreldakse erinevate sajandite kooliõpikuid. Osalejad saavad elamuse XIX ja XXI sajandi kodukandi juurtega autorite (O.W.Masing ja Tea ning Sulev Oll) poolt koostatud õpikute võrdlusest.
Märts Ülenurme Lasteaia	Tartu linna ja maakonna 5-7 a laste joonistusvõistluse „Tähestik pildis“ korraldamine.	12. mai Bishopstowni Raamatukogus Corkis	Tähistatakse Corki Eesti Pereklubi „Üheskoos“ liikmete ja pidulikule sündmusele kutsutud külalistega lugemispesa kaheaastaseks saamist. Tädatakse aastate jooksul ühinenud raamatusõpru ning innustatakse lapsi lugemispesaga ühinema.
Märts - aprill Palamusel	Oodatakse kirjavõistluse „Kiri „Kevadele““ töid. Nii nooremaid kui vanemaid kutsume osalema kirjavõistlusel „Kiri „Kevadele““. Millised mõtted sul pähe tulid, kui lugesid raamatut? Mida tahaksid öelda autorile enesele või mõnele tegelasele? Kuidas võrdleksid oma koolielu sellega, mida sada aastat tagasi kujutatud?	26. mai ja 2. juuni Raikküla Raamatumõisas	Lugemispäev ajaloo- ja kultuurihuvilistele üle Eesti „Mälestusi elust mõisas“ Külalistenii tuuakse katkeid mäletuste raamatutest, mis kirjeldavad elu Eesti mõisates nende hiigelajal. Mälestuste raamatutest loevad löike Rapla Teatritegemise Seltsi harrastusnäitlejad.
2. aprill Lihula Gümnaasiumis	Kirjanduse olümpiaad algklassiõpilastele. Toimub viktoriin, Kuldvillak, vanasõnade ja mõistatuste mõistamine, salakirja lahendamine, töö raamatuga, sõnasalati lahendamine, muinasjutust või rahvajutust pusle kokkupanek, raamatutegelaste mõistamine, kuulamis-vaatamisülesande lahendamine.	9. juuni Tartus	Kell 11 oodatakse tartlasi perepäevale. Töötoad on avatud Taskus, Linna raamatukogus, Kaubamaja sees ja väljas. (Vaata www.lugemisyhing.ee) Kell 12 algab MTÜ Eesti Lugemisühingu Liikmete üldkoosolek Tartu Ülikooli aulas Kell 13.30 algab juubeliaktus Samal ajal on aulas TLÜ Arhiivmuuseumi korraldatuna Lilian Kivi mälestusnäitus. Õhtu lõpetab bankett juubeliaktuse külalistele.

RISTSÕNA: ENO RAUA RAAMATUTEGELASED

PAREMALE

1. E. Raua raamatu tegelane, kes oli vankumatu nagu tinasõdur
5. Riidest nukk
6. Poiss, kes valmistas Sipsiku
7. E. Raua raamatu tegelane, kes oli väga uudishimulik
11. E. Raua raamatu sõjakas tegelane, kes armastas taguda ja trampida
13. E. Raua raamatu tegelane, kes kõik alla kugistas

ALLA

2. E. Raua raamatu tegelane, kes elas kolikambris
3. Poolikute kingadega naksitrall
4. E. Raua raamatu tegelane, kelle vapper konn prügimäele meelitas
8. Tüdruk, kes sai sünnipäevaks Sipsiku
9. Muhviga naksitrall
10. Sammalhabeme rästiku nimi
12. Habemega naksitrall

Seekordse mõistatuse on saatnud

Kaja Kivisikk - Tartu Descartes'i Lütseumi pedagoogimetoodik ja Lugemispesa Lõuna-Eesti projektijuht.

LUGEMISÜHING 20

KIRJAVÕISTLUS KIRI „KEVADELE“

Sada aastat tagasi andis Oskar Luts välja oma „Kevade“. Sellest on saanud kultusteos, mida teavad paljud põlvkonnad. Oskar Luts oli kõigest 20-aastane, kui ta oma koolilugusid hakkas kirja panema. Sellegipoolest pole teos mõeldud lastele. Et tänapäeva lapsed lugude sisust paremini aru saaksid, on aastal 2007 ilmunud väljaanne „Kui Arno isaga koolimajja jõudis“, kus Lutsu algne tekst on mõneti lühendatud ja selgitustega varustatud.

Ükskõik, kui vana sa oled ja millist väljaannet lugesid – ootame sind osalema kirjavõistlusel „Kiri „Kevadele““. Millised mõtted sul pähe tulid, kui lugesid raamatut? Mida tahaksid öelda autorile enesele või mõnele tegelasele? Kuidas võrdleksid oma koolielu sellega, mis sada aastat tagasi kujutatud? Kirjuta oma kiri paberile ja pane paber ümbriku, nagu seda vanal heal ajal tehti.

Ümbrikule märgusõna KIRI KEVADELE ja aadress:

Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum
Kõstri allee 3
Palamuse
49226 JÕGEVA MAAKOND

Niiviisi jõuab sinu kiri täpselt sellesse majja, kust „Kevade“ lood alguse said – kus Oskar Luts ise koolis käis. Kiri tuleks posti panna aprilli lõpuks, hiljemalt 30. aprillil 2012. Sisukamate kirjade autorid saavad üllatuse osaliseks ja kirjadest tehakse muuseumis näitus, nii et kõik O. Lutsu kihelkonnakoolimuuseumi

külalised saavad lugeda ka sinu kirja!
Täiendav teave mare.muursepp@tlu.ee

ÕPETAJA UURIB

TEKSTÜLESANNE KUI PILTJUTUSTUS

Tutvustame Ristiku Põhikooli õpetaja Irja Rebase magistritööd, mis uuris tekstülesannete lahendamist.

Tekstülesanded on paljudele lastele rasked. Õpilased tajuvad ja salvestavad informatsiooni erinevalt ja mõtlevad erinevalt. Ülesannete esitusviis õppekirjanduses ei arvesta õpilaste individuaalsete eripäradega. Ajupoolkerade spetsiifilisusega arvestamine on Irja Rebase meelest üks esmaseid võimalusi matemaatika-alaste raskustega õpilaste toetamisel. Neil õpilastel on tihtipeale hästi arenenud visuaalse informatsiooni tajumise võime ja hea nägemismälu. Kui matemaatikutunnis kasutatakse rohkem näitlikustamist ja töösse oleks haaratud laiemad ajupiirkonnad, oleks matemaatika-alaste raskustega õpilasi vähem. Tihti peab õpilane ülesannet lahendamise ületama mitte matemaatika-alaseid raskusi, vaid teksti mõistmisest tulenevaid raskusi.

Irja Rebase uuris oma magistritöös, kuidas tekstülesande lahendamise edukus sõltub ülesande esitusviisist. Ülesanded esitati kolmel kujul: tavaliselt, laiendatud tekstiga (põhjalikumalt seletades) ja pildisarjana. Selgus, et kõige edukamalt lahendati ülesandeid, mis olid antud pildite abil. Selliselt esitatud ülesandeid lahendasid matemaatika-alaste raskustega lapsed tunduvalt paremini kui sõnaliselt antud ülesandeid. Sealjuures jõudsid nad oma lahendamise edukuses peaaegu et kannule niioeldel tavalistele õpilastele. Võrreldes erinevate õpilaskrupidite tulemusi selgus, et kõige paremini toetabki arusaamist pildisarjana. Paljudele õpilastele on pilt täiuslikum ja mõistetavam kui verbaalne kirjeldus. Miks siis mitte neile vastu tulla?

Kui õppekirjanduses on ülesanne antud ilma pildideta, tuleks võtta aega ja ise lastega koos pildid joonistada; neid võib ka saada pildistades ja arvuti abil. Niisamuti on tähtis, et ülesanded oleksid õpilastele huvitavad ja et neil oleks ka praktiline väärtus.

Tutvustame Irja Rebase loal näitena ka üht pildisarja, mida ta oma töös kasutas.

1. Kommikotis on kolme sorti komme.

2. 55% nendest on „Pralinee” kommid.

3. 20% nendest on „Teekonna” kommid.

4. Ülejäänud 15 on „Oravakesed”.

Mitu kommi on kommikotis?

Vastus:

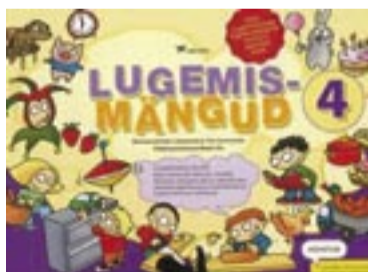
LUGEMISMÄNGUD KUI VÕIMALUS VÄHENDADA LUGEMISRASKUSE RISKI

Õpsik vestleb Eesti Lugesühingu projektijuhi, lugemismängude idee ühe autori Kadi Lukanenokiga. Kadi Lukanenok on pedagoogikamagister ja juhib TLÜ eri- ja sotsiaalpedagoogika osakonda. Täna on paljude õpetajate töö tulemused koondatud juba neljas lugemismängude komplektis ja neid mängu on hakatud kohandama ka soomekeelseks õppeks.

Millal tuleb ilmsiks, et laps võib lugemisega hätta jääda?

Lugemiskõne, sealhulgas düsleksia riski on võimalik märgata juba varases eas, siis, kui laps veel tegelikult ei loegi. Parima võimaluse selleks pakub lapse eakohane tegevus – mäng. Erineva korralduse ja struktuuriga mängud aitavad kaasa erinevate õppimisstrateegiatega, seega ka lugemisstrateegiatega kujunemisele. Mitmekesist tegevust pakuvad lauamängud, nende hulgas lugemiskõne kujundavad ja arendavad mängud ehk lugemismängud.

Millised märgid näitavad, et lugemine võib hakata takerduma?

Kõne- ja keele raskused: 50%-l lastest, kellel on varases eas täheldatud kõrvalekaldeid eakohasest kõnest, on hiljem leitud ka lugemiskõne. Ja vastupidi: 50%-l lugemiskõne lastest on olnud kõne ja keele probleeme, mida märgatakse sõnade ja häälikute eristamisel, sõnade riimimisel, ebasõnade hääldamisel ja sõnavärgide märkamisel ning parandamisel; laps jätab häälikuid ja silpe ära või vahetab, asendab ja lisab neid.

Uuringutega on tõestatud, et lugemiskõne riskiga lastel on märgatud kõne arengu hilistumist, mida iseloomustab pikk segase kõne periood. Ka

LUGEMISSOOVITUS

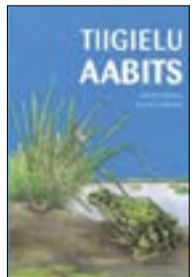
HEAD LASTERAAMATUD 2011

Eksperdid valivad kord aastas uudiskirjanduse hulgast välja kuni 12-aastastele lastele mõeldud head lasteraamatud. Raamatuid hindavad lastekirjandusega igapäevaselt kokku puutuvad inimesed üle Eesti: Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Lugesühing, Emakeeleõpetajate Selts ja lasteraamatukogude töötajad. Täiendavat teavet leiab Lastekaitseliidu koduleheküljelt.

Heli Illipe-Sootak, Katrin Erlich. **Kiisu reisib**

Tegelane Kiisu on tuttav juba varasemast raamatust. Siin läheb julge Kiisu võõraid maid avastama. Ta reisib Venemaal ja Lätis, aga ka Aafrikas ja Antarktikas, ja seda kõike antakse edasi lapsele arusaadaval moel – Kiisu leiab sõpru, õpib tundma nende nimesid ja vastava keele sõnu teretamiseks ja tänamiseks, sööb kohalikke toite ja näeb põnevaid paiku.

Aleksei Turovski ja Kätlin Vainola. **Tiigielu aabits**

Tiina Mariam Reinsalu suurepärased pildid tutvustavad tiigisi elavaid olusid ja vee-koogu kui elukeskkonda läbi eri aastaegade, koos Aleksei Turovski loodustundmisega annab raamat väga hea ettekujutuse sellest, mis elu elatakse tiigis.

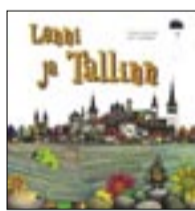
Agnes de Lestrade, Valeria Docampo. **Suur sõnadevabrik**

Imeline lugu maast, kus sõnu peab ostma kalli raha eest. Vaene poiss Villem leiab aga siiski mooduse, et oma tundeid toredale tüdrukule väljendada. Mida sõnad tähendavad, kuidas me sõnu kasutame – see on selle raamatu aine.

Ketlin Priilinn. **Evelini lood**

Miks narritakse seda, kes veidi teistsugune on? Kuidas kiusajatega toime tulla? Mis on tõeline mure? Selles raamatus tõuseb esile palju teemasid, mida on oluline lastega arutada. Ketlin Priilinn oskab kirjutada algklassilapse tasandil.

Riina Kasser, pildid Ave Teeäär. **Lenni ja Tallinn**

Lenni on väike imeline olus, kes tunneb Tallinna vanalinna läbi ja lõhki ning oskab sellest toredaid lugusid jutustada. Raamat on ka faktide poolest rikas, kusjuures pildid on väga täpsed ja kõnekad. Kindlasti leiab sellest raamatust uutset ka see, kes omateada Tallinnas vägagi kodus on.

perekondlik taust mängib rolli. Tihtilugu on kõne arengu hilistumist märgatud lapseas ka lapsevanemate endi kõne arengus.

Oluline eeldus lugemiskõnele on nimetamisõkus. Selle puhul on kaasaõnne nägemis- ja kuulmistaju ning töö- ja pikaajaline mälu. Paljud uuringud on välja selgitanud tugeva ja olulise seose varase eelõne nimetamisõkuse ja hilisema lugemiskõne vahel. On leitud, et lapsed, kes teevad nimetamisõkuse palju vigu ja/või on nende testide sooritamisel aeglased, kuuluvad võimaliku hilisema lugemiskõne seisukohast riskirühma.

Oluline on tajude ja mälu koostöö sõnaga. Valdav osa uurijaid on üksmeel, et lugemiskõne riskiga lastele on rasked peaaegselt sõnavärgiga ülesanded, samal ajal kui mittesõnaliselt ülesanded sooritatakse eakaaslastega samal või isegi kõrgemal tasemel. Eelõeldu kehtib ka mõtlemise kohta. Enamasti saavad lugemiskõne

riskiga lapsed vähemalt rahuldaval tasemel hakkama reaalselt sooritud ja praktilise tegevusega, kuid kipuvad hätta jääma sõnaliselt esitatud ülesannetega.

Neljandaks ja kõige probleemsemaks tasemeks, mille lugemiskõne riski vaadelda, on mootorika tase. Paljud uuringud näitavad lugemiskõne riskiga lastel olevat eakaaslastest nõrgemad üld- ja peenmotoorsed oskused. Suur hulk lugemiskõne riskiga lapsi väldib joonistamist, voolimist, rebimist, värvimist, nõõride sidumist, nõõpimist jm käelist aktiivsust nõõvaid tegevusi ning väidavad need tegevused olevat neile rasked.

Lugemiskõne võivad kujuneda ka väära või puuduliku lugemaõpetamise tulemusel.

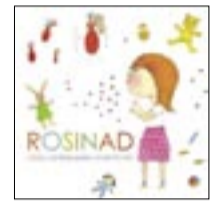
Mida siis teha, et lugemine edenema hakkaks?

Kõigi eespool loetletud tegevuste eduka arendamise üks võtmeid seisneb eakohaste tegevuste, sealhulgas

Mika Keränen. **Salapärane lillenäppaja**

See on juba neljas raamat süüdistest lastest, kes Tartus kriminaalseid juhtumeid lahendavad. Nagu ikka detektiivlugudes seisavad lapsed tõe ja õiguse eest ning näitavad õiget suunda ka täiskasvanud tegelastele.

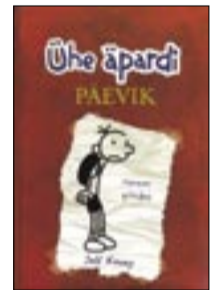
Ilona Martson. **Rosinad. Lood lastekirjanike lapsepõlvest**

Oma lapsepõlves juhtunud on kirja pannud Ellen Niit, Eno Raud, Aino Pervik, Leelo Tungal, Jaak Urmet ja teised. Lood on varem ilmunud ajakirjas Täheke.

Ilmar Tomusk. **Volli vanad vigurid**

Volli on lugejale tuttav juba varasemast raamatust „Tere, Volli!” Mida kõike Volli teha oskab, selle peale on täiskasvanud inimesel raske tulla. Ta on toimekas ja leidlik poiss, aga kõige toredam on see, et tal on ema ja isa, kes temast alati aru saavad: ka siis, kui ta arvuti osadeks teeb ja kokku paneb, vannituba hermeetiliseks ehitab, prügikastist süüa otsib, kui ka muudel kriitilistel hetkedel.

Jeff Kinney. **Ühe äpardi päevik**

Huvitava kujundusega raamat – joonelisse kaustikusse joonistatud ja kirjutatud päevaraamat, mis kajastab elu põhikoolis, kus „on kokku segatud minusugused lapsed, kes pole veel kasvupurdini jõudnud, ja need gorillad, kes peavad kaks korda päevas habet ajama.“ Raskused on selleks, et neid võita, kogeb ka selle raamatu minajutustaja. Täna on ilmunud ka juba raamatu järg „Ühe äpardi päevik. Rodrick on kunn“.

Wimberg. **Rokenroll**

Seda luuleraamatut võib samahästi nimetada lauluraamatuks: seal leidub tuntud laulude uusi kujusid (Mu telefon on tilluke, kuid ta on armas minule! Oi-lii, oi-laa, kuid ta on armas minule!), laulavad asjad köögis ja esikus, luuletused on rütmikad ja energilised. Õpetaja suureks rõõmuks on seal luuletavitus vabariigi sünnipäevaks.

kamängu kaasamise õpetamise ja õppimise. Lugemismänge mängides saame luua lugemiseks vajalike eel- ja osakuste baasi: kujundada laste kõne ja keeleõkuse, arendada nende visuaalset ja auditiivset verbaalset taju, mälu ja mõtlemist. Mängudes osaledes leiab rakendust lapse verbaalne mõtlemine, mängujuhiseid kuulates ning arutades suureneb **kõne mõistmine**. Pilte ja sõna- ning lausekaarte ühendades areneb laste **mootorika**. Mängutegevustes täiustuvad **koostöö- ja suhtlemiskõused**: õkus oodata oma järjekorda, koostada ja vajadusel muuta oma ütlust, kuulata ja mõista kaaslaste ütlust jpm.

TOIMETUS

Vastutav toimetaja: Mare Müürsepp
Keeletoimetaja: Anne Uusen
Tallinna Ülikool
Narva mnt 25 Tallinn 10120
opsik@tlu.ee